

የአስቸኳይ ጊዜ አዋጁ ዓላማ ምንድን ነው?

October 12, 2016

ዮፍታሔ

ችግሩ የተፈጠረው በኦሮሚያ እና ምናልባትም በአማራ ሆኖ እያለ በመላ አገሪቱ አስቸኳይ ጊዜ አዋጅ ተግባራዊ ማድረግ ለምን አስፈለገ?

- ኦሮሚያና አማራ ከዚህ ተመሳሳይ በሆነ ወታደራዊ እዝ (Martial law) ቆይተዋል። ሕዝባዊ እምቢተኝነቱን ግን አላቆመውም። ይህ ከሆነ ይህን አዋጅ ማወጅ ለምን አስፈለገ?
- ላለፉት 25 ዓመታት አገዛዙ የአስቸኳይ ጊዜ አዋጅ ሳያውጅ በአስቸኳይ ጊዜ አዋጅ ተግባራዊ ሊደረግ ከሚችሉ በላይ የሆኑ የሰብዓዊ መብት ጥሰቶችን ሲፈጽም ኖሯል። እንዲህም ሆኖ በዚህ ሩብ ምዕት ዓመት በአካል፣ በሕይወትና በንብረት ላይ ጉዳት ያደረሰ ባለሥልጣን፣ ፖሊስ፣ ደኅንነትም ሆነ ወታደር በሕግ ተጠይቆ አያውቅም። ስለዚህ የአስቸኳይ ጊዜ አዋጁ ያስፈለገው አገዛዙ በአስቸኳይ ጊዜ አዋጁ ጊዜ ለሚወስዳቸው ርምጃዎች ተጠያቂ እንዳይሆን ከሕግ ከለላ እንዲያገኝበት ነው ብሎ ማሰብ አይቻልም። ይህ ከሆነ የአስቸኳይ ጊዜ አዋጁን ማወጅ ለምን አስፈለገ?
- የአስቸኳይ ጊዜ አዋጅ የታወጀበት ምክንያት የሕዝብን ደኅንነትና የንብረትን ጉዳት ለመቆጣጠር ነው ተብሏል። በእውነት አገዛዙ ካለው ታሪክና ሕዝባዊ እምቢተኝነቱ ከተጀመረ ጀምሮ ለሰው ሕይወትና ለሕዝብ ንብረት ካሳየው ግዴላሽነት ለሕይወትና ለንብረት አስቦ የራሱን ደካማ ጎን ለሕዝቡና ለዓለም አቀፉ ማህበረሰብ የሚያጋልጥ የአስቸኳይ ጊዜ አዋጅ ያውጃል ብሎ ማሰብ ይቻላል?

እነዚህ ጥያቄዎች የአስቸኳይ ጊዜ አዋጁ ዓላማ ሌላ እንደሆነ እንድንጠረጥር የሚያስገድዱ ናቸው። ዓለም አቀፋዊ መረጃዎች እንደሚያሳዩት Martial Law (ወታደራዊ እዝ) እና State of emergency (አስቸኳይ ጊዜ አዋጅ) ትንሽ ልዩነት አላቸው። ወታደራዊ እዝ ሙሉ በሙሉ በጦር ሠራዊቱ (ፓሊስም በቀጥታ በጦር ሠራዊቱ እንዲታዘዝ ይገደዳል) አገር ትተዳደራላች ማለት ነው። ይህም ቀደም ብሎ በኦሮሚያ በኋላም በአማራ “ክልሎች” ተግባራዊ ሆኖ ቆይቷል።

የአስቸኳይ ጊዜ አዋጅ ማለት ደግሞ ጠቅላይ ሚኒስትሩ (እና በኢትዮጵያ ሕግ ደግሞ ጠቅላይ ሚኒስትሩና እርሱ የሚመራው የሚኒስትሮች ምክር ቤት) በበላይነት አገር ያስተዳድራሉ ማለት ነው። ስለዚህ የታወጀው ወታደራዊ እዝ (Martial Law) ሳይሆን የአስቸኳይ ጊዜ አዋጅ(State of Emergency) መሆኑን በመጀመሪያ Washington Post ካወጣው ዘገባና በኋላም የፌደራሉ ጠቅላይ አቃቤ ሕግ (ጌታቸው አምባዬ) ካቀረበው ዝርዝር ሪፖርት ይቻላል።

በመጀመሪያ የአስቸኳይ ጊዜ አዋጁ ዝርዝር (በ Washington Post ዘገባ የሰዓት እላፊ አይኖርም ከመባሉ በቀር) አልቀረበም ነበር። ጠቅላይ አቃቤ ሕግ ባቀረበው መግለጫ ደግሞ ተፈጻሚ የሚሆንበትን ጊዜና ቦታ (ቦታዎች) ባይጠቅሱም ዝርዝሩን አስቀምጧል። በዚህም መሠረት ያለፍርድ ቤት ትእዛዝ ሰዎችን ማሰር እንደሚቻል፣ የማንንም ሰው ቤት፣ ንብረትና መኪና በፈለጉበት ጊዜ መፈተሽና መበርበር እንደሚቻል፣ ጠቅላይ ሚኒስትሩ (የሚኒስትሮች ምክር ቤት) ሁሉንም የግንኙነት መስመሮች (ሰልክ፣ ፌስቡክና ሌሎችም) ሊያቋርጥ እንደሚችል፣ ስብሰባና ሰልፍ ማድረግ፣ ምልክት ማሳየት እንደማይቻልና የሰዓት እላፊ አዋጆች ሊኖሩ እንደሚችሉ ጠቅሷል።

ስለዚህ በአስቸኳይ ጊዜ አዋጅ ጊዜ የአገሪቱ ሕጎች በተግባር ላይ አይውሉም ማለት ነው። የአስቸኳይ ጊዜ አዋጁም አስፈላጊነት በሕጋዊ መንገድ ችግሩን መፍታት ስላልተቻለና ሕጉም እንቅፋት ስለሆነ መነሳት ይኖርበታል ከሚል ነው። ስለዚህ የአገሪቱ ሕግና ሥርዓት በሙሉ በጠቅላይ ሚኒስትሩና በሚኒስትሮቹ ውሳኔ ይተካል ማለት ነው። ጦር ሠራዊቱ፣ ደኅንነቱም ሆነ ፖሊስ ለሚወስዱት ርምጃ በመደበኛ ፍርድ ቤት ተጠያቂ የሚሆኑ መሆናቸውን አስቸኳይ ጊዜ አዋጅ የተደነገገበት የሕገ መንግሥቱ አንቀጽ 93 የጠቀሰው የለም። ከዚህ ይልቅ በሕገ-መንግሥቱ አንቀጽ 93 ቁ 5 የተጠቀሰው የአስቸኳይ ጊዜ አዋጁን የሚከታተልና ጠቅላይ ሚኒስትሩ (የሚኒስትሮች ምክር ቤት) የሚወስደውን ርምጃ በዝታል (“ኢሰ ብአዊ ሆኗል”)፣ ጥሩ ነው ወይም አንሷል እያለ ለአገዛዙ ሀሳብ የሚሰጥ 7 አባላት ያሉት “የአስቸኳይ ጊዜ አዋጅ አፈጻጸም መርማሪ ቦርድ” እንደሚቋቋም ነው የሚገልጸው። አንቀጽ 93 ቁ. 6 መ. እንዲሁ በደምሳሳው “ኢሰብዓዊ ድርጊት የሚፈጽሙትን ሁሉ ለፍርድ እንዲቀርቡ ማድረግ” ቢልም ስለአፈጻጸሙ የሚገልጸው ስለሌለና የመርማሪ ቦርዱ አባላት እነማን እንደሚሆኑ ስለሚታወቅ በዚህ መዘናጋት አያስፈልገውም።

Washington Post ባወጣው ዘገባ ጠቅላይ ሚኒስትር ኃይለማርያም ደሳለኝ “የአስቸኳይ ጊዜ አዋጁ በኢትዮጵያ ሕገ-መንግሥት የሠፈሩትን መሠረታዊ የሰብዓዊ መብቶች እይጥስም/ The state of emergency will not breach basic human rights

enshrined under the Ethiopian constitution” ብሏል። ሆኖም ይህ የለበጣ ንግግር ብቻ ነው የሚሆነው። በሕገ መንግሥቱ ስለአስቸኳይ ጊዜ አዋጅ የተደነገገው አንቀጽ 93 ቁ. 1 ሀ. እንዲህ ይላል፡-

“የሚኒስትሮች ምክር ቤት ሥልጣን በሕገ-መንግሥቱ የተቀመጡትን መሠረታዊ የፖለቲካና የዲሞክራሲ መብቶችን የአስቸኳይ ጊዜ አዋጁን ለማወጅ ምክንያት የሆነውን ጉዳይ ለማስወገድ ተፈላጊ ሆኖ በተገኘው ደረጃ እስከ ማገድ ሊደርስ የሚችል ነው።”

ስለዚህ ሕገ መንግሥቱ በግልጽ “መሠረታዊ የፖለቲካና የዲሞክራሲ መብቶች” እንደሚጣሱና እርሱም ደግሞ “ተፈላጊ ሆኖ በተገኘው ደረጃ” እንደሚሆን ይገልጻል ማለት ነው። ጠቅላይ አቃቤ ሕጉም ስለአስቸኳይ አዋጁ ያቀረበው ዝርዝር ይህንን የሚያረጋግጥ ነው። ስለዚህ ደኅንነቱ፣ የጦር ሠራዊቱና ፖሊስ በሰው ሕይወትና በንብረት ላይ ማንኛውንም ዓይነት እርምጃ ሊወስዱ እንደሚችሉ መጠራጠር አይገባም።

የትግራይ ጎሳ አባላትንና ከትግራይ የሄዱ የዩኒቨርሲቲ ተማሪዎችን ከአሮሚያና ከአማራ ወደትግራይ ያሸሸበትን ምክንያት ስናስብ በአማራና አሮሚያ “ክልሎች” ደኅንነቱና ጦር ሠራዊቱ ከፍተኛ ጉዳት ለማድረስ ለመዘጋጀታቸው አንድ ተጨማሪ ምስክር ነው። በተለይ የዩኒቨርሲቲ ተማሪዎችን በመስከረም መጨረሻና በጥቅምት መጀመሪያ ወደነዚህ ክልሎች ሄደው ትምህርት እንዲጀምሩ ካደረገ በኋላ በተማሪዎች ላይ ምንም ዓይነት ማስፈራሪያም ሆነ ጉዳት ሳይደርስባቸው የአማራንና የአሮሞን ክልል ጥለው እንዲወጡ ማድረግ የተወጠነ ክፉ ነገር መኖሩን ግልጽ የሚያደርግ ነው። በቅርቡ በአማራ ክልል ይህ መፈጸም መረሳት የለበትም።

ሕገ - መንግሥቱ ክልሎች የራሳቸውን የአስቸኳይ ጊዜ አዋጅ ማወጅ እንደሚችሉ (አንቀጽ 93 ቁ. 1 ለ) ይገልጻል። ስለዚህ የአስቸኳይ ጊዜ አዋጁ መነሻ ምክንያት በአሮሚያና በአማራ የተፈጠረው ሕዝባዊ ተቃውሞና እምቢተኝነት ከሆነ ቀደም ሲል የነበረውን የወታደራዊ እዝ (Martial Law) ማስረዘም ወይም በአስቸኳይ ጊዜ አዋጅ ሕጋዊ ማድረግ ብቻ ይበቃ ነበር። ነገር ግን አገዛዙ ይህን በማድረግ ፋንታ በመላ አገሪቱ የአስቸኳይ ጊዜ አዋጅ አውጥቷል።

ስለዚህ ከዚህና ከላይ ከተጠቀሱት ምክንያቶች ተነሥተን የአገዛዙን ባሕሪና ያደረጋቸውን ድርጊቶች በመፈተሽ የአስቸኳይ ጊዜ አዋጁ አገዛዙ ሥልጣኑን በተቻለ መንገድ ለማራዘምና ያ ካልሆነም እያሰበው ላለ ተከታይ ዕቅዱ ማስፈጸሚያ ሊያደርገው እንደሚችል መገመት ይቻላል። ይህን በአስቸኳይ ጊዜ አዋጁ እንዴት ማስፈጸም ይቻላል?

እርግጥ ነው የአስቸኳይ ጊዜ አዋጁ ለአገዛዙ የወታደራዊ፣ የደኅንነቱንና ይልቁንም የፖሊስን ታዛዥነት ሊጨምርለት ይችላል። በወገኖችን ላይ አንተኩስም፣ ከተኩስንም ያስጠይቀናል ብሎ ይፈራና ያመነታ የነበረውን የለስጋት በወገኑ ላይ የፈለገውን እርምጃ እንዲወስድ ከመቼውም ጊዜ በላይ ነፃ ያደርገዋል። በዚህ አገዛዙ ከወታደራዊ፣ ከደኅንነቱና ከፖሊስ የተሻለ ታዛዥነትና ትብብር ሊያገኝበት ይችላል። ነገር ግን ዋናው ምክንያት ይህ አይደለም።

የቀድሞው ጠቅላይ ሚኒስትር ከ 16 ዓመት በፊት በትግራይ ቋንቋ “አማራ እና አሮሞ አብረው መቆም ከጀመሩ ድርጅቴ ሕወሓት ያኔ ማቅ ትላብሳለች። የትግራይ ህዝብ ህልውና በአማራው እና በአሮሞው ቡድን ፍች ላይ የተመሰረተ እንደሆነ ላፍታም መዘንጋት የለብንም።መልሰው ጋብቻ የሚፈጥሩበት platform ካገኙ ህወሓት በይፋ ያከትምላታል” በማለት እንዳስቀመጠው፣ ባለፈው 40 ዓመት ሁለቱን ጎሳዎች ለመለያየት ሕወሓት የትጋዘበትን ርቀት ለተከታተለና በቅርቡ የአማራውና የአሮሞው ሕብረት ያስገኘው እመርታና በአገዛዙ ውስጥ የፈጠረውን መብረክረክ ለታዘበ አገዛዙ ሥልጣኔን የማቆይበት ዋናው መንገድ በአማራና በአሮሞ ሕዝብ መካከል ግጭት መፍጠር ነው ብሎ ሊወስን እንደሚችል መገመት አያስቸግርም። አስቀድመን አውቀን ካልተዘጋጀን የአስቸኳይ ጊዜ አዋጁ ይህን ለማስፈጸም በጥቅም ላይ ሊውል ይችላል።

የፌደራል ጠቅላይ አቃቤ ሕጉ በማብራሪያው እንደጠቀሰው በአስቸኳይ ጊዜ አዋጁ የአገሪቱ የጦር ኃይል ሙሉ በሙሉ በአንድ እዝ (Command Post) ስር ይሆናል። ይህን በማድረግ በቀላሉና በግልጽ የአማራውን ወታደር በአሮሚያ፣ የአሮሞውን ወታደር ደግሞ በአማራ አዝምቶ ርምጃ እንዲወስዱ በማበረታታት፣ በሕዝቡ ዘንድ እውነተኛ መረጃዎች እንዳይደርሱ በመግታትና የአገዛዙን የፕሮፖጋንዳ መሣሪያዎች በመጠቀም በሁለቱ ታላላቅ ጎሳዎች መካከል የእርስ በእርስ ግጭትና መቃቃር እንዲፈጠር ማድረግ ዋናው ዓላማ ሊሆን እንደሚችል መረዳት ያስፈልጋል።

የአስቸኳይ ጊዜ አዋጁ ሌላው ድብቅ ዓላማ ምን ሊሆን ይችላል?

የሕወሓት አገዛዝ በሕዝብና በአገር ላይ ይህን ሁሉ ክፉ ሥራ ከፈጸመ በኋላ በሥልጣን ላይ ሊቆይ እንደማይችል የተረዳ የሚመስልበት ምልክቶች አሉ። ለዚህም ገንዘብ ከባንክና ከመሀል አገር ማሸሽ፣ ብርን ወደደላር መመንዘር፣ ልጆንና ቤተሰቦችን ማሸሽ፣ የትግራይ ጎሳ አባላትን ከሌሎች ክልሎች ማሸሽ ወዘተ ጥቂት ምሳሌዎች ናቸው። ነገር ግን ሕወሓት ወደማይቀረው ከመሄዱ በፊት በስፋትና በምስጢር ሊያከናውናቸው የሚያስገባቸው የቀሩ ነገሮች ካሉ የአስቸኳይ ጊዜ አዋጁ ለሕወሓት ይህን ለማከናወን የተሻለ ዕድል ይሰጠዋል። ለምሳሌ የሰዓት እላፊውን ተጠቅሞ ንብረትና ሀብት ማሸሽ፣ ማንኛውንም ለኢትዮጵያ አቅም ሊሆን የሚችል መሠረተ ልማት መመዝበር፣ ከአገልግሎት ውጭ ማድረግ ወይም ማውደም፣ አጥፊና አውዳሚ መሣሪያዎችን ወደመሀል አገር አገር ማስገባት ወዘተ።

ምን ይደረግ?

የኢትዮጵያ ሕዝብ የአስቸኳይ ጊዜ አዋጁን በቀጥታ በራሱ (በሕዝቡ) ላይ እንደታወጀ ጦርነት ተመልክቶ እውቅና ሊሰጠው አይገባም። ይህም ማለት እጁን አጣጥፎ እንዲቀመጥ ሳይሆን ተጠንቅቆና ዘጋጅቶ መጠበቅ ይኖርበታል ማለት ነው።

ወታደሩ በተለይም የአማራና የአሮሞ ጎሳ አባል የሆነው የጦር ሠራዊት፣ የደኅንነትና የፖሊስ አባል በአስቸኳይ ጊዜ አዋጁ ሰበብ የተደገሰለትን በመገንዘብ ከሕዝብ ጎን መቆም ይጠበቅበታል። በግልጽ ከህዝብ ጎን ለመቆም የማይችልበት ምክንያት ካለ ደግሞ በሚሠማራበት ቦታ ማሳሪያውን ወደሕዝብ ከማዞር ይልቅ በሕዝቡ ላይ እርምጃ ሊወስዱ የተዘጋጁትን ኃይሎች በስልታዊ መንገድ በመቆጣጠር የሰውን ሕይወት፣ የሕዝብን ንብረትና መሠረተ ልማት በመጠበቅ ለአገርና ወገን አኩሪ ሥራ መሥራት ይጠበቅበታል። ከዚህ አልፎ የሕዝብ ልጆችን በመግደልና በማሰር የሚደረግን የጦር ሠራዊቱንና የደኅንነቱን ትንኮሳ የሕወሐት አገዛዝ ሆን ብሎ የአማራውንና የአሮሞውን ጎሳዎች ለማጋጨት ያጠመደው ትልቅ ወጥመድ መሆኑን በመረዳት ሕዝቡ በብልህነት፣ በት እግስትና በጽናት እንዲቋቋሙ ያስፈልጋል።

ትግሉ አሁን ከደረሰበት ደረጃ በመነሣት በሰላማዊ ሰልፍና በባዶ እጅ ለተቃውሞ መውጣት ራስን የሚያጋልጥ ነው። ስለዚህ ሌላ ዓይነት የትግልና የተቃውሞ ስልቶችን በሚሰጥር እስከመንደፍ ድረስ ሊታሰብበት ይገባል። እነዚህን ስልቶች የታሰበውን ጥፋት ታሳቢ በማድረግና አስፈላጊ ከሆነም ተመጣጣኝ ኃይል በመፍጠር ማደራጀት ያስፈልጋል።

ዮፍታሌ